

ВІДГУК
на дисертацію
Колотило Мар'яни Олексіївни
«Місія університету в контексті філософсько-освітньої парадигми
інформаційного суспільства»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук
спеціальність 09.00.10 – філософія освіти

Освіта як складова культури перебуває під безпосереднім впливом всіх суспільних процесів, котрі протікають в системі культури, що й зумовлює двосторонній зв'язок між ними: з однієї сторони, освіта включає в себе функцію трансляції культури, а з іншої – виступає середовищем зародження і розвою майбутніх форм культури. Взаємозумовленість розвитку освіти та культури покладає на сучасні освітні заклади завдання виховання людини як повноцінного суб'єкта та творця культури, котрий на основі набутих та творчо засвоєних в навчальному процесі знань отримує можливість повноцінної самореалізації в інформаційному суспільстві.

Імплікація вищезазначеного до концептуальних зasad функціонування сучасних університетів дозволяє визначати освітні інституції як центри культуропороджуючої освіти, провідна місія яких, виражаючи власний гуманістичний потенціал, полягатиме у здійсненні комплексної світоглядно-професійної підготовки людини відповідно до цивілізаційних потреб інформаційної доби.

Окреслені питання стратегічного змісту й визначили основоположний смисловий вектор дисертаційного дослідження Колотило М. О., свідченням чого виступають сформульовані мета та завдання наукової роботи. У контексті їх розв'язання авторка звертається до методологічного потенціалу самої інституції університету, котра синтезуючи в змісті своєї діяльності освітню, наукову та виховну роботу, визначає перспективи подальшого функціонування як сучасних держав, так і людської цивілізації в цілому. Дисерантка цілком слушно обґрунтовує

ціннісно-раціональний підхід до осмислення місії університетів в якості трансчасового, стверджуючи в такий спосіб неможливість редукування змісту діяльності сучасних університетів виключно до процесу надання освітніх послуг на кшталт комерційних підприємств.

До беззаперечних теоретичних здобутків дисертації слід віднести обґрунтування процесу формування та втілення місії університету в освітній практиці (с. 32–33), що має наукову цінність відразу з декількох позицій: по-перше, систематизує такі освітні концепти як ідея університету, місія університету, модель університету, стратегія університету, філософсько-освітня парадигма в рамках теоретико-методологічного дискурсу вищої освіти; по-друге, виявляє свою трансісторичну актуальність, що дозволяє сформулювати універсальний підхід до вивчення місії університету як соціокультурного освітнього феномену; по-третє, сформоване в його межах змістовне наповнення університетської місії відображає комплексний підхід до її вивчення, що передбачає визначення завдань освітньої інституції по відношенню до людини, держави та цивілізації.

У дисертації запропоновано авторське визначення культурного капіталу людини в рамках філософсько-освітнього дискурсу, що відповідно до свого змісту актуалізує методологічний потенціал нової парадигми освіти та визначає соціальну значущість університетської місії у його формуванні (с. 130). Університет постає як простір формування культурного капіталу людини, в освітньому процесі якого на основі генерування та конструктивної інтеріоризації знань, людина отримує необхідні вміння самоконструювання власної професійної та життєвої картини відповідно до динаміки сучасного соціокультурного середовища. У даному випадку хотілося б відзначити наукову послідовність дисертантки в обґрунтуванні правильності своїх дослідницьких пошуків, за допомогою якої об'єднані в межах цілісної системи окремі концепти (місія університету, культуротворча парадигма освіти, культурний капітал) розкриваються в теоретико-методологічній, аналітичній та праксеологічній розділах дисертації.

Інноваційним вектором наукової роботи Колотило М. О. є представлений в одному з пунктів наукової новизни (с. 9) авторський підхід до оцінки міри реалізації

сучасними університетами своєї місії в інформаційному суспільстві. Запропонований дисертанткою механізм дослідження, виступаючи за своїм змістом праксеологічним виміром системного осмислення університетської місії, спирається на методологію компетентнісного підходу в освіті та актуалізує в межах аналізу освітнього соціокультурного середовища провідні тенденції розвитку університетської освіти, що засвідчує його безумовну актуальність в контексті сучасних глобальних трансформацій освітнього простору вищої школи.

Вірно обрана методологія дослідження, де домінує міждисциплінарний підхід, переваги якого використовуються дисертанткою у повному обсязі, у поєднанні із значним списком опрацьованих джерел засвідчує високу дослідницьку культуру Колотило М. О. Розглянуті нею наукові доробки фахівців не лише в галузі філософії та філософії освіти, але й в інших суміжних областях (зокрема, педагогіці, культурології, соціології, історії, економіці) засвідчують прагнення авторки до всебічного розкриття теми дослідження.

На окрему відзнаку заслуговує той факт, що дисертантка, прагнучи якомога ширше представити різні експлікації місії університету в сучасному гуманітарному дискурсі, значну увагу приділяє науковим працям як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. До беззаперечних переваг наукової роботи слід віднести також звернення до аналізу вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових актів, аналітичних та статистичних матеріалів ЮНЕСКО та ОЕСР в галузі освіти, національних звітів щодо розвитку вищої освіти та наукової діяльності в низці досліджуваних країн.

Все вищезазначене дозволяє визначити дисертаційне дослідження Колотило М. О. як самостійну, цілісну та актуальну на сучасному етапі розвитку університетської освіти наукову роботу в галузі філософії освіти, виконану на високому теоретико-методологічному рівні, в якій об'єкт, предмет та методологія дослідження релевантні поставленій меті, сформульовані наукові завдання повністю розв'язані та представлені у загальних висновках, а наукові положення, винесені на захист, аргументовано доведені та сприяють прирошенню наукового знання в обраному проблемному полі.

Дисертаційне дослідження Колотило М. О. отримало достаній рівень апробації: основні положення наукової новизни та висновки були висвітлені у 42 публікаціях, у тому числі 15 статтях, 11 з яких опубліковано в наукових фахових виданнях України у галузі філософських наук (одне з них має наукометричний статус), 1 – у закордонному науковому виданні, 3 – в інших наукових виданнях; 27 тезах, опублікованих у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Разом з тим, на нашу думку, дисертаційна робота, що розглядається, не позбавлена певних суперечностей та дискусійних положень, котрі відзначалися у процесі аналізу змісту дисертації, а саме:

1. Сучасний контекст філософського осмислення місії університету актуалізує необхідність розгляду проблеми реактуалізації етичних цінностей в змісті діяльності університетської спільноти, провідні вектори якої були зазначені, зокрема, в «Бухарестській декларації етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європі»: збереження академічного етосу та академічної культури університету; академічна добросовісність в процесі викладання та навчання; демократичне та етичне управління й менеджмент; дослідження, засновані на академічній чесності та соціальному реагуванні. В дисертації авторка звертається до розробки цього питання, проте її поглядам бракує систематизації та концептуалізації. Тому в роботі було б доцільно звернутися до осмислення сучасого стану справ з процесом їх реалізації в університетській практиці, увиразнюючи власні погляди щодо професійної етики викладачів, наукових дослідників, адміністрації університетів, етики взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу, а також запровадження етичних кодексів університетів.

2. Дисерантка здійснила доволі ґрутовний аналіз класичних концепцій інформаційного суспільства другої половини ХХ ст., представлені у наукових працях Дж. Мартіна, Й. Масуди, Е. Тоффлера, М. Кастельса, Д. Белла та ін. Прагнучи презентувати сучасний теоретичний дискурс інформаційного суспільства, авторка значну увагу приділяє дослідженню впливу такого культурного феномену як інформаційні технології на всі сфери життя людини та суспільства, специфіка змістового наповнення котрого зумовлена прискореною динамікою розвитку

інформаційного середовища та непередбачуваністю її наслідків для людини, а також складністю самої особистості, її психічної та емоційної сфер. В окресленому проблемному полі дисерантка детально досліджує провідні теоретичні та світоглядні засади становлення інформаційного суспільства, презентовані науковими розробками Г. Бехмана, З. Баумана, С. Гантінгтона, О. Рубанець, І. Алексеєвої. Разом з тим, на нашу думку, динамічний розвиток інформаційного суспільства змушує постійно звертатися до концептів, котрі супроводжують основні тенденції та виклики інформаційної доби, а тому в роботі варто було б більш детально розглянути наукові праці дослідників, що в останній час намагаються експлікувати інформаційне суспільство як суспільство ризиків – Ф. Феррапоті, А. Турена, І. Валерстайна, Р. Дарендорфа та ін.

3. У тексті дисертаційні роботи присутні мовні конструкції, котрі є надміру обтяженими та перевантажують вільне розуміння думок автора. Наприклад, «Визнані переваги цієї взаємодії полягають в наступному: значний науково-дослідницький потенціал університетів сприяє подоланню цивілізаційних проблем, пов'язаних з нераціональним використанням існуючих технологій; співпраця освітніх інституцій з підприємствами промислового сегменту сприяє комерціалізації результатів наукових розробок університетів та дозволяє виходити на рівень самофінансування та автономності; відбувається підняття рівня зайнятості громадян як за рахунок створення нових підприємств, так і шляхом знайомства студентів з науковою промисловістю, що допоможе їм визначитися з напрямом своєї професійної діяльності; сприяє розвиткові існуючих та заохочує створення нових наукових підприємств» (с. 119).

4. Демонструючи вільне володіння матеріалом, дисерантка під час захоплюється і вдається до повторів окремих думок і констатаций (наприклад, повторне осмислення процесу масовізації університетів у Розділі 1, підрозділі 3.1. та Розділі 2, підрозділі 2.2.), але може це свідомий творчий прийом, виходячи з контексту дослідження, що розглядається.

Однак недоліки та зазначені критичні зауваження до представленої дисертації не знижують загальної позитивної оцінки наукової кваліфікації автора, оскільки

структурно і змістовно дисертаційна робота є цілісною і відповідає вимогам до робіт такого рівня. Це підтверджується текстами дисертації й автореферату, а також значним переліком опублікованих дисертанткою праць, які відповідають заявленій в темі проблематиці дослідження.

Враховуючи викладене вище, вважаю, що дисертаційна робота Колотило Мар'яни Олексіївни є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні результати, що є суттєвими для комплексного розуміння місії університету як історичного та соціокультурного освітнього феномену.

Дисертаційне дослідження Колотило М. О. на тему «Місія університету в контексті філософсько-освітньої парадигми інформаційного суспільства» відповідає вимогам пункту 13 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, політології та
інноваційних соціальних технологій

Сумського державного університету

I. O. Бушман

